

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐบาลได้มีนโยบายให้โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้สะอาดร่มรื่น และเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งนี้ จะช่วยให้นักเรียนเกิดความรักและผูกพันมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หลักสูตรและการสอน ในหลักสูตรระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษา ซึ่งนอกจากจะมีเนื้อหาการเรียนสิ่งแวดล้อมอยู่ในเนื้อหาวิชาในลักษณะต่าง ๆ แล้วในส่วนของหลักสูตรได้ให้โอกาสโรงเรียนจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งนับเป็นการเรียนในวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยตรงได้ด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา โรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นการส่งเสริมความรู้และทักษะให้แก่นักเรียนในรูปของกิจกรรมชมรมและกิจกรรมในวาระพิเศษต่าง ๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การศึกษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปตามความสนใจและความสามารถของบุคลากรในแต่ละแห่ง นอกจากนี้องค์กรเอกชนและสื่อมวลชนยังได้เข้ามามีบทบาททำให้ผู้เรียนในสถานศึกษาเกิดความรู้ ความรักและปฏิบัติกิจกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้กว้างขวางขึ้น (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2546 : 13) ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 24 (5) ที่กล่าวว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 9)

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงที่ผ่านมารัฐมุ่งเน้นพัฒนามนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 กล่าวถึงการศึกษาไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ธนภรณ์ ใหญ่เลิศ, 2554 : 1)

การดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อาศัยปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ได้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ในอดีตมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอย่างช้า ๆ เนื่องจากจำนวนประชากรมีน้อยและไม่มีวิทยาการที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้ธรรมชาติ

ค่อย ๆ ปรับตัว แต่ปัจจุบันจำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้น มีการนำเอาความรู้ ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาพัฒนาและคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาใช้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ดังนั้น ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จึงถูกนำมาใช้มากขึ้นตามความต้องการของมนุษย์อย่างไม่มีขีดจำกัด จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลงและเสื่อมโทรมลง สภาพแวดล้อมถูกทำลายจนเสียสมดุล ธรรมชาติและเกิดมลภาวะในสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้กำลังเป็นปัญหาใหญ่ที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกขณะและเกิดขึ้นทั่วทุกแห่งของโลก (วินัย วีระพัฒนานนท์. 2546 : 5)

สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานทั่วโลกกำลังอยู่ในภาวะวิกฤติ กล่าวคือ 1) สถานการณ์ด้านพลังงาน โลกจะยังมีเชื้อเพลิงประเภทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอีกไม่ถึง 100 ปีและจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างรุนแรง จนทำให้เกิดการตื่นตัว พยายามหาพลังงานอื่นมาทดแทน 2) สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อโลกใน 2 ลักษณะคือ ผลกระทบร่วมและผลกระทบต่อภูมิภาค ทั้งภาวะโลกร้อน น้ำท่วม ไฟไหม้ ฯลฯ 3) การอนุรักษ์และการพัฒนา จำเป็นต้องดำเนินการบนฐานของการให้ความรู้ การบังคับปฏิบัติ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อมและ 4) สิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อปลูกฝังและให้ความรู้แก่พลเมืองของตนในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่การศึกษาปฐมวัย จนถึงระดับอุดมศึกษาทั้งในระบบ นอก ระบบ และตามอัธยาศัย ซึ่งมนุษย์ได้นำทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างมาก แต่จากการที่ไม่รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลงอย่างมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อดำรงชีวิตของมนุษย์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2553 : 11)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 37 ระบุว่าการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการพัฒนาการศึกษาแก่นักเรียนให้สัมฤทธิ์ผลและมีคุณภาพยิ่งรัฐธรรมนูแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 85(5) ระบุว่ารัฐต้องส่งเสริม บำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชนชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี คือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียน มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และมีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานในด้านคุณภาพของผู้เรียน นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง นักเรียนเป็นคนดี

มีจิตใจงาม แสดงออกทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมโดยเฉพาะความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการเสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างดีทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีความเป็นประชาธิปไตย ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยโดยเฉพาะท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 14)

สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ได้จัดให้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมตามทิศทาง นโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนโดยได้ดำเนินการมาโดยลำดับ ซึ่งก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สภาพแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียนยังไม่เป็นระเบียบ สวยงาม การจัดที่นั่งของนักเรียนการจัดและใช้พื้นที่ของนักเรียน รวมทั้งการจัดและตกแต่งห้องเรียน มุมต่าง ๆ ของห้องเรียนไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ ขาดแหล่งเรียนรู้ ไม่มีป้ายนิเทศ ไม่มีป้ายจัดนิทรรศการ ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน ไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการทางปัญญาเพื่อการเรียนรู้ที่สมดุลและ ผู้เรียนมีความสุข สอดคล้องกับพัฒนาการและสอดคล้องกับชีวิตของนักเรียน และการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนคนให้เป็นคนดี ต้องให้ทักษะพื้นฐานที่จะทำให้นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ เกิดความรู้ที่แท้จริง มีผลการเรียนที่มีมาตรฐานสูง ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ยังดำเนินงานไม่เป็นที่พอใจของผู้บริหารและครูปฏิบัติการสอนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น จากการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูปฏิบัติการสอน พบว่า ครูปฏิบัติการสอน ต้องการความรู้และแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การจัดที่นั่งสำหรับนักเรียนการจัดและใช้พื้นที่ของห้องเรียนการจัดและตกแต่งห้องเรียนการปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ยังไม่เหมาะสม ส่งผลให้สภาพแวดล้อมในการเรียนไม่เอื้อไม่เกิดการจูงใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งผลนักเรียนขาดแรงจูงใจ และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัญหาดังกล่าวอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียน

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหาร และคณะกรรมการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาสภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้ครูปฏิบัติการสอนมีความรู้ มีความเข้าใจ จนสามารถนำความรู้ที่ได้ รับมาสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีการพัฒนาดีขึ้นส่งผลให้นักเรียนมีความสุข ในการเรียนรู้ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพการจัดสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา กรณีศึกษา : โรงเรียนอนุบาลทุ่งมน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นอย่างไร
2. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา กรณีศึกษา : โรงเรียนอนุบาลทุ่งมน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีแนวทางอย่างไร

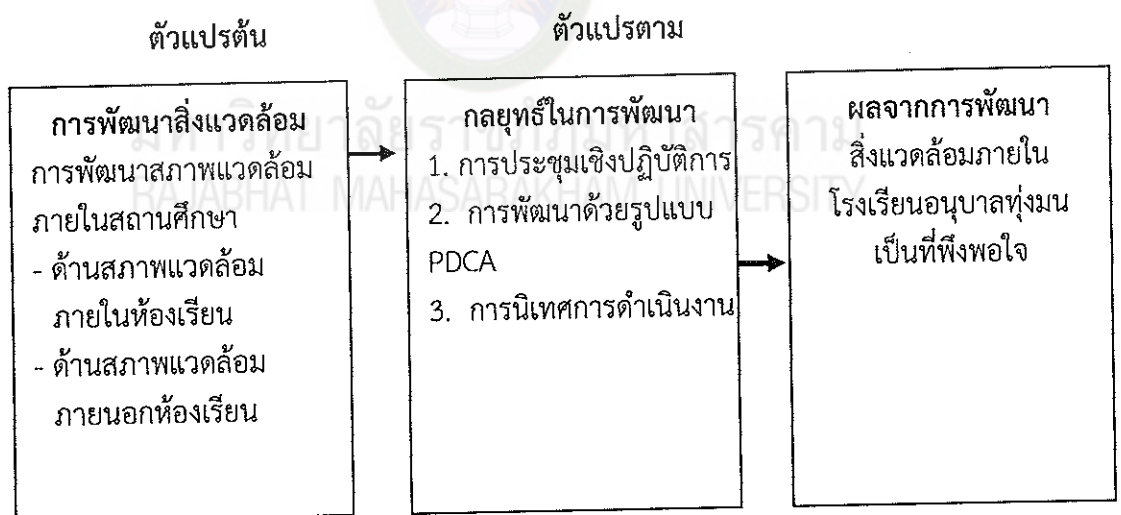
3. ครูและนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีความพึงพอใจต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา กรณีศึกษา : โรงเรียนอนุบาลทุ่งมน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1
2. เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา กรณีศึกษา : โรงเรียนอนุบาลทุ่งมน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูและนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา กรณีศึกษา : โรงเรียนอนุบาลทุ่งมน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้เป็นกรอบการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 12 คน ประกอบด้วย

- 1.1 ผู้วิจัย จำนวน 1 คน
- 1.2 ผู้บริหาร จำนวน 2 คน
- 1.3 ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 9 คน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 153 คน ประกอบด้วย
  - 2.1 ครูผู้สอน จำนวน 3 คน
  - 2.2 นักเรียนหัวหน้าชั้น จำนวน 9 คน
  - 2.3 ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
4. ระยะเวลาในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ ตั้งแต่ มิถุนายน 2556 – กุมภาพันธ์ 2557
5. ขอบเขตของเนื้อหา
  - 5.1 สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ได้แก่ ลักษณะของห้องเรียน กระดานดำ และอุปกรณ์ ป้ายข้อมูลสารสนเทศ มุมและการตกแต่งห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ ของครูและนักเรียน
  - 5.2 สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ได้แก่ อาคารเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องน้ำ ห้องส้วมโรงอาหาร ห้องสมุด ห้องพยาบาล สนามกีฬา สวนหย่อม ที่นั่งพักผ่อน และบริเวณที่พักอาศัยของครูและนักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

- สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา หมายถึง สภาพและสิ่งของที่จัดในโรงเรียน ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน
- สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน มุมห้อง และการตกแต่งห้องเรียน ให้เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดี
- สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน บริเวณสวนหย่อม และป้ายต้นไม้ ให้เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดี
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การจัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน
- การนิเทศการดำเนินงาน หมายถึง การกำกับ ติดตาม ดูแล และให้คำปรึกษาในการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน
- ครู หมายถึง ผู้ที่ได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน ประจำปีการศึกษา 2556
- นักเรียน หมายถึง นักเรียนของโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน ในปีการศึกษา 2556
- ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน ในปีการศึกษา 2556

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่ดี การยอมรับ และความพอใจในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน ด้านการนิเทศ ด้านการจัดตกแต่งมุมห้องเรียน ด้านการประเมินภายนอก การจัดสวนหย่อม การจัดทำป้ายต้นไม้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ครูและนักเรียนโรงเรียนอนุบาลทุ่งมน ได้ทราบสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โรงเรียนได้แนวทางในการพัฒนาการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
2. ทำให้โรงเรียนอนุบาลทุ่งมน มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมและเอื้ออำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้
3. ครูและนักเรียนมีความตระหนักในการร่วมกันพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน อย่างจริงจังและยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY